

Verstraeten, R., De burgerlijke partij en het gerechtelijk onderzoek. Het slachtoffer in het strafproces, Antwerpen, 1989.

De laatste jaren staat de aandacht voor slachtoffers van misdrijven volop in de belangstelling. De opgang van 'victimology' en slachtofferenquêtes zijn daar een illustratie van.

Dat die aandacht nu ook is vertaald in een boek over de rechtspositie van de benadeelde in het Belgisch strafproces is toe te juichen. Dit boek bevat een praktijkgerichte benadering van de materie van de burgerlijke partijstelling. Het is bekend dat de benadeelde over meerdere opties beschikt. Hij kan een burgerlijke vordering instellen, maar hij kan zich ook burgerlijke partij stellen in het strafproces of zelfs de strafvordering in werking stellen. De instelling van de burgerlijke vordering voor de strafrechter, de mogelijkheden van de benadeelde in het onderzoek en zijn positie bij de afsluiting ervan worden onderzocht in het eerste deel van het boek. Daarbij wordt uitvoerig aandacht besteed aan de juridische voorwaarden en gevolgen, steeds zorgvuldig ondergebouwd met rechtsleer en jurisprudentie.

In het tweede deel neemt de auteur, na een summier rechtvergelijkende bijdrage over Frankrijk en Nederland, stelling in. Hij laat zich kennen als een uitgesproken verdediger van het huidige Belgische systeem van burgerlijke partijstelling voor de rechter, inclusief de mogelijkheid om een strafvordering in te stellen. Daarentegen neemt hij radicaal afstand van de mogelijkheid om dit ook uit te breiden naar verenigingen en instellingen. Hij pleit zelfs voor de afschaffing van die mogelijkheid, voorzien bij de wet op het racisme en de xenofobie, voor instellingen van openbaar nut en verenigingen, die zich statutair tot doel hebben gesteld de rechten van de mens te verdedigen of de rassendiscriminatie te bestrijden.

Dit boek heeft grote verdiensten en is voor de praktijkjurist zeer bruikbaar. Toch heeft de auteur door zijn louter technisch-juridische benadering een paar kansen gemist. In de eerste plaats zou deze studie – ook voor de praktijk – aan waarde hebben gewonnen, indien er wat cijfers over de strafprocesgang en de burgerlijke partijstelling waren opgenomen. Een stelling als 'het recht tot burgerlijke partijstelling is een belangrijk tegengewicht voor de macht van het parket (...) een essentiële waarborg voor de rechtsonderhorigen' moet ook empirisch ondersteund kunnen worden. Het is trouwens een algemeen gemis dat de auteur in een onderwerp als dit geen enkele verwijzing heeft opgenomen naar empirische studies of naar criminologische of victimologische studies.

Juridisch blijf ik op één punt onovertuigd. De auteur stelt geen voorstander te zijn van de invoering van een ruime mate van tegenspraak in het gerechtelijk onderzoek. Niettemin wil hij wel een uitzondering daarop voor het deskundigenonderzoek en het beslag. Juist die relatie tussen het accusatoire/inquisitoire karakter van het strafproces, in het bijzonder in het vooronderzoek, en de positie en de rol van de burgerlijke partij is naar mijn smaak te weinig uitgewerkt en beargumenteerd. Tot slot lijkt me de basis waarop aan rechtsvergelijking is gedaan wat

smal. Het feit dat Nederland, Frankrijk en België dezelfde uitgangspositie (Code d'instruction criminelle van 1808) hadden, lijkt me geen echt overtuigend argument. Volgens mij was het veel boeiender geweest (ook) te vergelijken met fors afwijkende systemen als het Duitse of het Engelse strafprocesrecht. Dit neemt niet weg dat de auteur met dit boek is tegemoet gekomen aan een lacune in de juridische literatuur en die heeft weten op te vullen op een manier waaraan juristen niet alleen plezier zullen beleven, maar ook nut zullen uit putten.

John Vervaele

Van Duyne, P.C., Kouwenberg, R.F. en Romeijn, G., Misdaadondernemingen, Ondernemende misdadigers in Nederland, W.O.D.C., Onderzoek en Beleid, 103, Arnhem, 1990

Empirisch onderzoek naar het fenomeen en de verschijningsvormen van georganiseerde misdaad is in Europa uiterst schaars. In allerhande beleidsplannen is in Nederland de laatste jaren de noodzaak onderstreept om van bestrijding van georganiseerde misdaad een politieke en justitiële prioriteit te maken. Dit heeft de weg vrij gemaakt voor het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie om een empirisch onderzoek uit te voeren bij de politiebureaus, de Centre Recherche Informatiedienst (CRI), de arrondissementsparketten, de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD)¹ en het Centraal Landelijk Informatiepunt Milieudelicten.

Het voorliggend boek bevat een beschrijving van een veertigtal zaken, die zijn onderverdeeld in twee categorieën. Ongeveer de helft van die zaken betreft handel in verdovende middelen. De andere helft wordt gedefinieerd als 'bedrijfsmatige misdaad'. Onder dat begrip worden uiteenlopende misdaadvormen behandeld: misdaden met betrekking tot financiële beleggings- en kredietstructuren, flessentrekkerij, dienstverlening op de arbeidsmarkt, BTW- en EG-fraude, afvalstoffenhandel en wit wassen. Die zaken zijn uitsluitend afkomstig van de hierboven vermelde politieke gegevens, zijnde gesprekken met politiemensen en schriftelijke politiebronnen (uitgeschreven telefoontaps, verslagen van observaties, processen-verbaal, enz.). Het boek biedt daardoor een zeer boeiende kaleidoscoop van georganiseerde misdaadvormen.

Niettemin nemen de auteurs afstand van het begrip 'georganiseerde misdaad'. Door het gebrek aan eenduidige definitie van dit begrip hanteren ze het begrip 'misdaadonderneming' of 'de sociaaleconomische "entreprise"-benadering van de georganiseerde misdaad', waarbij de nadruk veel meer komt te liggen op de ondernemers, de organisatie en het personeel, de markten waarop ze hun bedrijvigheden ontplooiën, alsmede de bredere marktomgeving. Dit is een interessante benaderingswijze, maar het blijft de vraag of ze daarmee het definitieprobleem opgelost hebben. De auteurs beweren in de inleiding dat ze 'geen verdere poging ondernomen hebben om hun waarnemingen in het moeizaam hanteerbare begrippenharnas van de 'georganiseerde misdaad' te wringen en 'een wetenschaps-

1. Het equivalent van de Belgische Bijzondere Belastinginspectie (BBI).